

บทคัดย่อ

ในอดีตที่ผ่านมา กฎหมายระหว่างประเทศให้เอกสิทธิ์ และความคุ้มกันกับประมุขของรัฐ, ประมุขของรัฐบาล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นตัวแทนของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้รับเอกสิทธิ์ และความคุ้มกันในเรื่องความคุ้มกันจากเขตอำนาจศาลทั้งทางอาญา และทางแพ่ง ประมุขของรัฐ หรือประมุขของรัฐบาล จะไม่ถูกดำเนินคดีในรัฐต่างประเทศ ทั้งในการกระทำอันเป็นการกระทำในกิจการของรัฐ และการกระทำอันเป็นการกระทำในกิจการส่วนตัว เช่นนี้จึงถือได้ว่า ประมุขของรัฐ หรือประมุขของรัฐบาล ได้รับความคุ้มกันแบบเด็ดขาด ไม่ว่าจะประมุขของรัฐ หรือประมุขของรัฐบาล จะกระทำการไปในทางที่เกี่ยวกับกิจการของรัฐ หรือการกระทำอันมีลักษณะเป็นกิจการส่วนตัวของเขาเอง ซึ่งเขาจะได้รับตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งอยู่ ซึ่งนานาประเทศถือปฏิบัติกันมาจนกลายเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ เปรียบเทียบกับกับตัวแทนทางการทูต จะได้รับเอกสิทธิ์ และความคุ้มกันทางการทูตเช่นเดียวกับประมุขของรัฐ โดยในอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางการทูต ค.ศ.1961 บัญญัติในเรื่องเอกสิทธิ์ และความคุ้มกันทางการทูตไว้ ในหลักเรื่องความละเมิดมิได้ในตัวบุคคล แต่ต่อมากฎหมายระหว่างประเทศเห็นว่าการกระทำอันเป็นกิจการส่วนตัวของประมุขของรัฐ หรือผู้แทนทางการทูตนั้นไม่สมควรได้รับความคุ้มกัน จึงเริ่มมีการจำกัดการใช้ความคุ้มกันกับการกระทำอันเป็นกิจการส่วนตัวของประมุขของรัฐ หรือผู้แทนทางการทูต ดังนี้เกิดปัญหาในเรื่องความคุ้มกันที่กฎหมายระหว่างประเทศให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังเช่นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ว่าเขาจะได้รับ ความคุ้มกันแบบเด็ดขาด เทียบเท่าประมุขของรัฐ หรือประมุขของรัฐบาลหรือไม่ เนื่องจากไม่มีปรากฏทั้งในทางลายลักษณ์อักษร และในทางปฏิบัติของรัฐว่า ผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจะได้รับความคุ้มกันแบบเด็ดขาด (Absolute Immunity) จากการกระทำ ในขณะที่ดำรงตำแหน่ง ทั้งปรากฏต่อมาในเรื่องการจำกัดความคุ้มกันในการกระทำ อันเป็นความผิดอาชญากรรมระหว่างประเทศ ของผู้ดำรงตำแหน่งประมุขของรัฐ หรือประมุขของรัฐบาล ว่าประมุขของรัฐ หรือประมุขของรัฐบาลไม่สามารถอ้างความคุ้มกันจากการกระทำอันเป็นอาชญากรรมระหว่างประเทศได้ ยิ่งกว่านั้น ยังอนุญาตให้รัฐอื่นใช้เขตอำนาจศาลในการดำเนินคดีในความผิดฐานอาชญากรรมระหว่างประเทศกับผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง อย่างเช่น ประมุขของรัฐบาลได้อีกด้วย จึงเกิดเป็นปัญหาว่า ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐ เช่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศทำผิดกฎหมายอาชญากรรมระหว่างประเทศนั้น เขาจะสามารถอ้างความคุ้มกันจากเขตอำนาจศาลของรัฐอื่นในการกระทำความผิดอาชญากรรมระหว่างประเทศได้หรือไม่ เนื่องจาก

ไม่ปรากฏหลักกฎหมายระหว่างประเทศอันเป็นลายลักษณ์อักษร หรือแม้แต่ตามหลักกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศในทางปฏิบัติเลย ดังนั้นจึงต้องศึกษาหาแนวปฏิบัติจากคำพิพากษาของศาล ซึ่งตามข้อเท็จจริงที่กล่าวมา คำพิพากษาคดี Arrest Warrant ปี 2002 เป็นคดีหนึ่งที่มีข้อเท็จจริงตรงกับข้อเท็จจริงตามข้างต้น และเป็นคดีที่มีการถกเถียงกันอย่างมากในคำตัดสินของศาล

กรณีคำพิพากษาในคดี Arrest Warrant นี้ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) วินิจฉัยในประเด็นเพียงว่า การที่เบลเยียมออกหมายจับต่อ นาย Abdulayeh Yerodia Ndombasi เป็นการฝ่าฝืนหลักล่วงละเมิดมิได้ในตัวบุคคล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นการกระทำอันขัดกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศ จึงพิพากษาให้เบลเยียมถอนหมายจับที่ออกต่อ นาย Abdulayeh Yerodia Ndombasi จึงอาจอนุมานจากคำพิพากษาในคดีนี้ได้ว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาจได้รับความคุ้มกันแบบเต็มที่ (Full Immunity) หรือความคุ้มกันเด็ดขาด (Absolute Immunity) จากเขตอำนาจศาลของรัฐอื่น แม้แต่ในการกระทำอันเป็นความผิดอาชญากรรมระหว่างประเทศร้ายแรงก็ตาม โดยศาลให้เหตุผลเพียงว่า ไม่มีกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศในแสดงให้เห็นว่ามีข้อยกเว้นที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจะไม่ได้ได้รับความคุ้มกันเด็ดขาดจากเขตอำนาจของรัฐอื่น แต่ประเด็นที่ว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสามารถอ้างความคุ้มกันกับการกระทำอาชญากรรมระหว่างประเทศได้ด้วยหรือไม่ศาลไม่ได้กล่าวถึง ทั้งที่ควรจะกล่าวถึงเพื่อให้เป็นแนวทางปฏิบัติของนานาประเทศในกรณีอื่นต่อไป ซึ่งไม่เพียงผู้พิพากษาบางท่านในคดีที่ได้ทำความเห็นแย้งไว้ในประเด็นคำพิพากษาที่ศาลตัดสิน แต่นักกฎหมายในทางระหว่างประเทศหลายท่านก็ไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาในคดีนี้

จากการศึกษาวิธีพิจารณาคดีของศาลอาญาระหว่างประเทศ (ICC) อาจพิจารณาเห็นความแตกต่างว่า ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ไม่มีตัวบทกฎหมายในวิธีพิจารณาคดีในเรื่องอาชญากรรมระหว่างประเทศโดยเฉพาะ ดังเช่นศาลอาญาระหว่างประเทศ (ICC) ที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมระหว่างประเทศโดยตรง ซึ่งหากคดี Arrest Warrant ได้ถูกนำขึ้นสู่ศาลอาญาระหว่างประเทศ คำพิพากษาในคดีนี้อาจเปลี่ยนไปเป็นอีกแนวทางหนึ่งก็เป็นได้ เพราะปัจจุบันประเทศส่วนใหญ่ในสังคมโลก ได้ตระหนักถึงความสูญเสียอันเป็นประโยชน์ส่วนรวมของการก่ออาชญากรรมระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้น การที่บุคคลจะก่ออาชญากรรมระหว่างประเทศโดยอาศัยอำนาจตามตำแหน่งหน้าที่ในการอ้างความคุ้มกัน ก็จะถูกจำกัดมากขึ้น

สำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ การวิเคราะห์ปัญหาจะนำความคิดเห็นของทั้งผู้พิพากษาในคดีเอง และนักกฎหมายระหว่างประเทศบางท่านมาชี้ให้เห็นถึงเหตุผลตามกฎหมายในการตัดสินคดีนี้ โดยมุ่งที่จะให้เห็นถึงหลักการ และกฎเกณฑ์ในการปรับใช้กฎหมายระหว่างประเทศในเรื่องความคุ้มกันกับกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ให้เห็นถึงปัญหาในความขัดแย้งกันของกฎหมายระหว่างประเทศทั้งสองหลักนี้ ซึ่งไม่มีหลักกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษร จึงต้องใช้หลักในเรื่องกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ อันเป็นแนวปฏิบัติมาปรับใช้ เกิดปัญหาในการตีความกฎหมายอื่นไม่ตรงกันของหลายฝ่าย ซึ่งสิ่งสำคัญในเรื่องนี้ก็คือ เราควรจะให้ความสำคัญกับน้ำหนักในผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลใดเพียงบุคคล หรือกลุ่มบุคคลเดียว

การศึกษาวិเคราะห์ประเด็นต่างๆ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ทำให้ทราบว่าหลักกฎหมายระหว่างประเทศในเรื่องความคุ้มกัน แม้จะให้เพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้มีตำแหน่งระดับสูงของประเทศ แต่ก็ควรมีขอบเขตจำกัดในการอ้างใช้ความคุ้มกันโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเทียบกับหลักกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ อันมีวัตถุประสงค์ในการรักษาความสงบ สันติสุขของประชาคมโลก อันเป็นเรื่องของผลประโยชน์ส่วนรวม นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นถึงการขัดแย้งกันของหลักกฎหมายระหว่างประเทศสองหลัก เกิดปัญหาในเรื่องการชั่งน้ำหนักความสำคัญของหลักสองหลักนี้ (ถึงแม้ว่าศาลจะได้วางแนวตัดสินในคดีนี้ อันเป็นแนวทางในการตัดสินคดีที่ตามมาต่อไป) แต่ในอนาคตอาจมีข้อเท็จจริงเกิดเป็นคดีอื่นต่อๆ มา ทำให้แนวคำพิพากษาถูกกลับเป็นอีกแนวทางหนึ่งก็เป็นได้